

شیوه‌های اعمال خلاقیت در تصویرسازی

معصومه اعتبارزاده*

دکتر سید محمد فدوی**

چکیده: در تصویرسازی برای دستیابی به ایده‌های ناب باید همواره از مهارت‌های خلاقه خویش جهت آفرینش آثاری ماندگار بهره بگیریم. آمادگی و پرورش ذهن و قوای تخیل به هنرمندان این حوضه کمک می‌کند تا به تصورات و ایده‌های ذهنی خویش عینیت بخشیده و کاوش‌های بصری تازه‌ای را تجربه نمایند. برای دستیابی به این مهم کسب آگاهی‌های لازم و آشنایی با آثار هنرمندان شاخص در این عرصه بسیار مثمرتر می‌باشد. تقویت صور ذهنی تصویرگران، آنان را برای دستیابی به ایده‌های خلاقه و بدیع یاری می‌نماید. دانش و دریافت‌های تصویری هنرمند هرچه غنی‌تر باشد، خروجی بصری با حس و حالی متناسب و سازمان‌یافته‌تر بر متن اعمال می‌گردد. ایده‌هایی که غنی و پرمایه باشند در سوابق تاریخی هنر تصویرسازی تثبیت و ماندگار خواهند شد. در این مقاله از روش تحقیق میدانی و کتابخانه‌ای بهره گرفته شده است.

واژگان کلیدی: خلاقیت، ایده یابی، تصویرسازی

مقدمه

تا به امروز در زمینه خلاقیت و ایده‌یابی تحقیقات و نظریات متعدّد و گسترده‌ای صورت گرفته است. از مباحث مهمی که در این زمینه مطرح می‌گردد، اشاره به این موضوع دارد که خلاقیت نقش بسیار مهمی در زندگی بشر ایفا می‌کند، از شرکت‌های کوچک گرفته تا کشورهای بزرگ و صنعتی هر کدام برای پیشرفت و پیشبرد اهداف خویش راهکارهای تازه و متفاوتی را تجربه می‌نمایند. در این زمان به دلیل سرعت پیشرفت علم، توجه به موضوع نوآوری لازمه ارتقاء و رشد می‌باشد؛ زیرا سرعت انتقال اطلاعات، از موضوعات بحث برانگیز محسوب می‌گردد. بنابراین اهمیت خلاقیت و نوآوری در انتقال داده‌های نوشتاری و تصویری نقش بسیار مهمی بر عهده دارد. نمودهای خلاقیت در عرصه‌های مختلف، با کاوش، کسب تجربه، به دست آوردن مهارت‌های ایده‌یابی و خلاقیت ظهور می‌یابد. در رشته تصویرسازی داشتن مهارت‌های تکنیکی و ابزاری از ملزومات این مهم محسوب می‌گردد. عناصر بصری بنیادی در مبانی هنرهای تجسمی شامل الفبای زبان تصویری می‌باشد. چگونگی سازماندهی عناصر با یکدیگر، پایه اولیه در شکل‌گیری یک

طرح هنری محسوب می‌گردد. بی‌تردید خلق یک اثر تصویر سازی مستلزم دانستن مبانی این حرفه می‌باشد. اما مهم‌تر از آن ایده و تفکرات تصویرگر می‌باشد که می‌تواند یک اثر مصوّر را به بهترین شکل ممکن عرضه نماید. بنابراین هنرمندان تصویرگر با کسب مهارت‌های تکنیکی و فنی، تسلط بر مبانی تصویرسازی، شناخت ویژگی‌ها و سبک‌های هنری گوناگون و... می‌توانند در مسیر دستیابی به ایده‌های نوین، برای ایجاد و خلق یک تصویر موفق و اثرگذار گام بردارند.

درآمدی بر خلاقیت در تصویرسازی

بروز و شکوفایی ایده‌های خلاقه در رشته تصویرسازی، همچون سایر رشته‌های کاربردی، رابطه‌ای مستقیم و مناسبات متقابلی با یادگیری، آموزش، مطالعه و کسب تجارب گوناگون دارد. بخش عمده‌ای از عنصر خلاقیت اکتسابی می‌باشد و باید به شیوه‌ای صحیح تعلیم و آموزش داده شود. دانستن و دستیابی به تفکری پرورش یافته و خلاق در این خصوص بسیار اساسی و کلیدی می‌باشد. «ماهیت یک تصویرسازی در تفکر است. ایده‌ها و مفاهیم مندرج، سنگ بنای تصویری هستند که در تلاش برای

ساختن ارتباط است. (زیگن، ۱۳۹۰، ۱۶) تصویرگر با ایجاد ارتباطی خلاق و اثرگذار منظور مورد نظر خویش را هر چه مؤثرتر به مخاطبین خویش منتقل می‌نماید. برای اعمال خلاقیت در تصویرسازی، ایجاد شرایط مناسب و مطلوب از ملزومات آماده‌سازی ذهن برای قدم نهادن در مسیری تصاعدی می‌باشد. پس از آماده‌سازی فردی و محیطی، باید به سراغ یک موضوع و داستان جهت مصورسازی رفته و به تحلیل و بررسی آن پردازیم. از لحظه‌ای که متن تعریف می‌گردد، تصویرگر باید ایده‌ها، تصورات و تخیلات خویش را گسترش، و با کاوش و کُند و کاو در اندوخته‌ها، پنداشته‌ها و داده‌های درونی و ذهنی، دریافت‌های خویش را در قالب تصاویر عینیت بخشیده و تثبیت نماید. بدین معنی که تخیلات خود را از بعد تجسم ذهنی خارج و به آن‌ها ماهیتی بصری ببخشد.

تصویرسازی در واقع به کمک متن نوشتاری می‌آید تا مفهوم را هر چه بهتر و تأثیرگذارتر ارائه نماید. بنابراین تصویرگر هر چه بیشتر در متن و مفهوم تعمق کند، ایده‌های بیشتری در ذهنش شکل خواهند گرفت. داستان باید به صورت موشکافانه و با نگاهی دقیق مطالعه و بررسی گردد؛ می‌توان داستان را برای چند بار متوالی دوره نمود تا ملکه ذهن شود؛ و در زمان مطالعه از نکات حائز اهمیت یادداشت برداری گردد. بررسی و مطالعه آثار صاحب نظران چه در زمینه نوشتاری و تصویری، برای باز شدن فکر و پرواز قوای تخیل و تصور بسیار کلیدی می‌باشد. استفاده از مجلات، کتاب‌ها و مطالب اینترنتی برای دستیابی به آگاهی بیشتر همواره توصیه می‌شود، داشتن تجربه و آگاهی، وسعت تصورات ما را افزایش می‌دهد. بهتر است با دریافت مستمر اطلاعات جدید در زمینه‌های گوناگون (به ویژه پیشرفت‌های تصویرسازی معاصر)، دانسته‌های خود را به روز نموده؛ و از تکرار مکررات دوری نماییم. آشو در این زمینه این‌گونه توصیه می‌نماید: «خلاقیت واقعی از روی یادآوری نیست، بلکه از روی آگاهی است. تو باید آگاه‌تر شوی. هر قدر آگاهی تو بیشتر باشد، تور تو بزرگتر خواهد بود و مسلم است که ماهی بیشتری به تورت خواهد افتاد.» (آشو، ۱۳۸۰، ۱۹۱)

انتخاب مناسب و صحیح تکنیک متناسب با فضا و محتوای حاکم بر تصویر، دانستن و شناخت مفهوم اشکال و فرم‌های بصری، گزینش و تأثیر همجواری و ترکیب رنگ‌ها نسبت به یکدیگر، معانی و احساسی که عناصر مختلف منتقل می‌کنند و... از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. می‌توانیم در طراحی خود با تغییر جایگاه عناصر، تغییر رنگ، تغییر اندازه و... از یکنواختی و تکرار دوری بجوییم. تغییرات اگر حساب شده و با رویکردی صحیح همراه باشند، در جلب توجه مخاطب و در ارائه یک اثر هنری در

قالبی خلاقه، مؤثر واقع می‌شود. از مواردی که در تصویرسازی مورد استفاده تصویرگران بسیاری قرار گرفته است می‌توان به تعدادی از مهم‌ترین آنها اشاره کرد:

◆ عناصر مرتبط و غیرمرتبط

رابطه مرتبط و غیرمرتبط که با عنوان رابطه «مستقیم و غیر مستقیم» نیز به کار گرفته شده است^۱، همواره بین عناصر و کلمات وجود داشته است. «گاهی این ارتباط مبتنی بر وجه مستقیم می‌باشد مثل: لیوان و آب، دریا و آب و... گاهی هم این ارتباط مبتنی بر هم آمیزی دو تصویر با ایده‌های متفاوت هست. در اینجا توجه ما معطوف بر وجه غیر مستقیم موضوع می‌باشد» (ورامینی، ۱۳۹۰، ۲۴) ما می‌توانیم از ترکیب عناصر غیر مرتبط به مفاهیم جدیدی دست پیدا کنیم. جاذبه بصری و اعمال بسیاری از عناصر خلاقه می‌تواند از طریق ایجاد رابطه‌های غیرمستقیم، در بین عناصر متضاد بدست آیند. در (تصویر ۱) اثر هنرمند نامدار و خلاق استرالیایی شان تن «shaun tan» مشاهده می‌شود. وی برنده جایزه‌های اسکار، هانس کریستین آندرسن و یادبود آسترید لیندگرن، می‌باشد. تصویرسازی‌های مطالعه شده «تن» بسیار پرمایه و مفهومی می‌باشند. وی در آثارش همواره از عنصر دگرسازی برای غنای تصاویرش بهره می‌گیرد. تصویر زیر آخرین صفحه از کتاب مصور درخت سرخ می‌باشد، این داستان کنش ذهن نومید دخترکی را بازگو می‌کند که دچار فقدان انگیزه گشته است. شان تن در این تصویر با سود جستن از دو عنصر فرم و رنگ، منظور خویش را که تداعی حس امید و سرزندگی پس از یک رخوت یأس برانگیز است عینیت می‌بخشد.

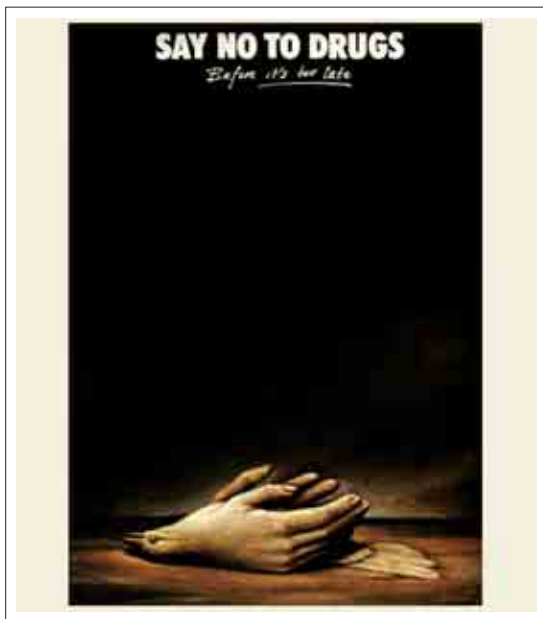
■ تصویر ۱: تصویرگر، شان تن، درخت سرخ.

از روش‌هایی که می‌توان بین عناصر غیر مستقیم رابطه به وجود آورد، استفاده از تشبیه و استعاره می‌باشد.

◆ آشنایی زدایی

«آشنایزدایی که شکوفسکی^۲ نظریه پرداز فرمالیسم روسی بر اساس روانشناسی گشتالت^۳ بیان می‌کند با جوهر غیر عادی آن تنیده است. خرق عادت از عناصر اصلی و مهم ایجاد شگفتی بر اساس ایجاد شگرد در داستان است و تأثیر عاطفی و تازه‌ای پدید می‌آورد.» (نظرزاده، ۱۳۸۲، ۱۳۲) در این روش هنری جایگاه عناصر، پدیده‌ها و اشیائی که به طور روزمره با آن‌ها روبرو هستیم و در نگاه ما معمول شده‌اند، به گونه‌ای مأنوس و ملموس تغییر شکل می‌یابد. این روش هنری به قصد ارائه یک فضای بدیع، نو و متفاوت موقعیت‌ها را در هم می‌زند و ذهن مخاطب را درگیر مفاهیم می‌نماید. توانایی و تبحر در برقراری ارتباط بین عناصر مختلف و متفاوت، بسیار بر وجه خلاقه اثر می‌افزاید.

تصویر (۳) اثر رافال الینسکی « Rafal Olbinski » با رویکردی مفهومی همراه با حس آشنایزدایی و سرشار از نماد و ملهم از طعنه می‌باشد. تصویرسازی‌های پرمایه الینسکی ذهن مخاطب را سیال، و او را با فعل و انفعالاتی غیر متعارف روبرو می‌نماید. این هنرمند پرآوازه لهستانی تاکنون جوایز معتبر بسیاری کسب نموده است؛ از جمله پوستر تصویر ۳ که در سال ۱۹۹۴ برنده جایزه بین‌المللی prix savignac ۱۹۹۴ شد. عنوان پوستر «نه گفتن به مواد مخدر، پیش از آنکه خیلی دیر بشود» « Say no to drug before its too late » می‌باشد. دست‌های دعاکننده به صورتی مغرضانه به فرم بدن کبوتر نزدیک شده است تا به این صورت تداعی کننده ستیزگی و منازعه در ورطه اعتیاد باشد. این رویکرد به آشنایزدایی باعث گردیده که منظور و پیام مدنظر هرچه موثرتر به مخاطبین منتقل گردد.

تصویر ۳: تصویرگر، رافال الینسکی

◆ تشبیه، استعاره و تضاد

برای ایجاد تشبیه و استعاره در تصویرسازی باید از فرایند متشابه کردن دو تصویر یا نماد بر اساس مشترکاتشان سود بجوییم. «نمادها می‌توانند جنبه استعاری داشته باشند. یکی از مسائل مهم در حوزه‌های مختلف هنری نقش و جایگاه نمادهای استعاری است.» (رجعی، ۱۳۸۹، ۲۲) به عبارت دیگر پیدا کردن شباهت بین دو عنصر مختلف و ترکیب یا جایگزین کردن آن‌ها برای خلق یک اثر منسجم، یکی از روش‌های اعمال خلاقیت در تصویرسازی محسوب می‌گردد. در استعاره برای تداعی یک شکل و تصویر، از عناصر ابزارهای غیر صریح، مختلف و متفاوتی استفاده می‌شود این عناصر باید وجه تلویحی با تصویر ما داشته باشند تا مقصود را در قالب موضوع مورد نظر، مناسب‌تر ارائه نمایند. ما باید همراه با چشم و ذهنمان برای پیدا کردن عناصر متضاد با یکدیگر سود بجوییم. هنگامی که در تصویرسازی از عناصر متضاد استفاده می‌نماییم، تصویر مفهومی و تفکر برانگیز می‌شود. با این حال تصویرگر می‌باید همواره به قابلیت، رویکرد و فضای متن اشراف کامل داشته باشد. اتینه دلست Etienne Delessert از هنرمندان نامدار و خلاق کشور سوئیس می‌باشد (۱۹۴۱) وی تاکنون توانسته است بسیاری از جوایز معتبر جهانی را از آن خود نماید. از جمله سیزده مدال طلا و دوازده مدال نقره از انجمن تصویرگران آمریکا، جایزه همپلتن کینگ و نامزدی جایزه هانس کریستین اندرسون (سایت شخصی هنرمند). دنیای رنگ‌های درخشان، زنده، مشخص و تفکیک‌پذیر، همراه با اغراق و دفرماسیون متناسب با مقطع سنی مخاطب، تضادها و استعاره‌های پرسش‌برانگیز و رندانه، و همچنین روایتگری ناب تصاویر از عوامل موفقیت زبان بصری این هنرمند می‌باشد. (تصویر ۲)

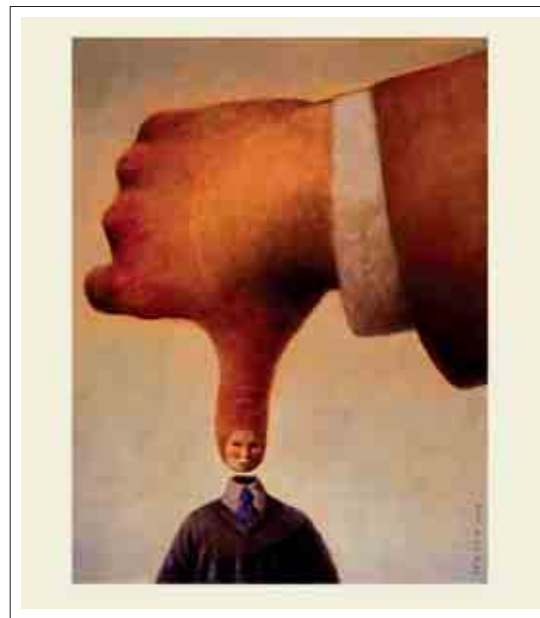

تصویر ۲: تصویرگر، اتینه دلست

◆ خلایقیت در تغییر رنگ و اندازه

رنگ‌ها نمودهای متفاوتی دارند. تداعی کننده و به یادآورنده عناصری هستند که ما پیوسته در طبیعت با آنها مواجه می‌شویم. هر عنصر که در طبیعت دیده می‌شود دارای یک فرکانس رنگی می‌باشد. تغییر و دگرگون سازی رنگ اشیاء در تصویرسازی، اگر در راستای مفهوم رسانی هر چه بیشتر مضمون مورد استفاده قرار بگیرد، می‌تواند ما را برای دستیابی به یک تصویرسازی خلاق رهنمون کند.

ابعاد و اندازه عناصر در طبیعت نسبت به یکدیگر متغیر می‌باشد. ما براساس ادراکات فیزیکی خود از جهان پیرامون برداشت‌هایی داریم. ذهن ما با توجه به شناخت و دانسته های خویش، در هنگام تصور اشیاء، به طور ناخود آگاه آنها را به لحاظ اندازه از یکدیگر تفکیک می‌نماید. در واقعیت و در طبیعت هنگامی که اشیاء مختلف در مجاورت یکدیگر قرار می‌گیرند تعریف طولی و عرضی آنها معنا پیدا می‌کند. گاهی متن سفارش داده شده به تصویرگر این امکان را فراهم می‌نماید تا قالب‌ها و واقعیت‌های بدیهی را در ذهن خود و مخاطبین در هم ریخته و با یک ساختار شکنی، فراسوی چهارچوب و محدوده طبیعت حرکت نماییم.

■ تصویر ۴: تصویرگر، براد هلند

براد هلند Brad Holland هنرمند مفهوم‌گرای آمریکایی (۱۹۴۳) می‌باشد که موفق به دریافت جوایز متعددی شده است. تصویرسازی‌های وی چند لایه‌ای و معمولاً بازگو کننده مناقشه انسانیت، ظلم و جور می‌باشد. در تصویر (۴) هنرمند با نگاهی خلاقانه، و توانایی بسیار منحصر به فردی که در ترسیم این گونه تصاویر دارد، مفاهیم را دگرگون ساخته است. با حضور همزمان یک دست عظیم الجثه در کنار بدنی

کوچک عمل قیاس را به وجود می‌آورد. ذهن مخاطب بلافاصله با دیدن این تضاد، درگیر و به دنبال پیدا کردن مفاهیم و منطقی قابل قبول، پویا می‌گردد. این گونه از تصاویر بیان پر قدرت و مؤثری دارند و اگر در جای خود به درستی مورد استفاده قرار بگیرند، در انتقال مفاهیم مد نظر بسیار توانا خواهند بود و به سادگی در حافظه مخاطبین باقی خواهند ماند.

◆ زاویه دید خلاق

تغییر زاویه دید و نگاه در تصویرسازی می‌تواند بر گسترش هیجان و پویایی اثر تأثیرگذار باشد. تصویرگر می‌تواند سوژه مورد نظر خود را از قسمت بالاتر، پایین تر و یا درست از روبرو ثبت نماید. دید متفاوت تصویرگر به مخاطب این امکان را می‌دهد تا تجربیات بصری متفاوت و جدیدی را تجربه نموده و همچنین زاویه نگاه خویش را با ساختاری سازمان یافته، مانند هنرمندان سبک کوبیسم در هم شکسته یا دگرگون نماید. روبرتو اینوچنتی Roberto Innocenti (۱۹۴۰) تصویرگری خلاق، به نام و نکته سنج ایتالیایی می‌باشد. وی دریافت کننده جایزه‌هایی نظیر هانس کریستین آندرسون و سیب طلای براتیسلاوا می‌باشد. اینوچنتی شاکارهای خویش را با استفاده از تکنیک آبرنگ، با رعایت جنبه روایتگری بصری داستان و توجه به جزئیات دقیق فیگوراتیو به صورتی کاملاً واقع‌گرایانه خلق می‌نماید. «پرسپکتیو و زاویه دید از جمله عناصری است که تصویرگر می‌تواند با دگرگون کردن آن بیننده را تحت تأثیر قرار دهد. اینوچنتی همواره با سود جستن از این شگرد در فضایی به گستره دو صفحه روبروی هم بیننده را به ژرفای آثار خود فرا می‌خواند.» (فائینی، ۱۳۹۰، ۲۵۹) وی با زاویه دیدهای شگرفی که در طراحی تصاویر خویش اعمال می‌نماید به سرعت ذهن مخاطبین را شگفت زده، غافلگیر و مبهوت می‌نماید. وی همچنین توجه ویژه‌ای به فضا سازی با رویکردی دقیق به معماری ساختمان‌ها دارد. (تصویر ۵)

■ تصویر ۵: تصویرگر، روبرتو اینوچنتی

می‌باشد. این شیوه بیان بصری در تصویرسازی کتاب‌های کودکان جهت تقویت قوای ذهنی آنها نیز به کار گرفته می‌شود. «آشنا شدن با فرایند دگرذیسی به کودک امکان وسیعی برای خیال پردازی می‌دهد. پس از درک این مفهوم او قادر است گزینه‌های متعددی را برای تغییر شکل از فرمی به فرم دیگر انتخاب کند که حد و مرز ندارند.» (محلوجی، ۱۳۸۸، ۱۷۸)

این ویژگی بصری در بعضی از آثار آنتونی براون به خوبی به کار گرفته شده است. آنتونی براون «Anthony Browne» هنرمند نامدار و مبتکر انگلیسی و برنده جوایزی نظیر هانس کریستین آندرسن و مدال کیت گرین وی، می‌باشد. وی نویسنده و تصویرگر متبحری است که با نگاهی خلاقانه از ویژگی‌های فرمی اشیاء برای نزدیک کردن و یا تبدیل آنها به عناصری دیگر بهره می‌گیرد. تصویر زیر نمونه‌ای از کتاب تغییرها است که آنتونی براون نویسنده و تصویرگر آن می‌باشد وی تصور تغییر اشیاء منزل در ذهن پسرچه‌ای را در نمایش یک دگرذیسی سازمان یافته و متناسب با کل فضا سازی داستان روایت می‌نماید. (تصویر ۷)

تصویر ۷: تصویرگر، آنتونی براون، تغییرها.

◆ **تغییر جایگاه عناصر، معکوس کردن، ایجاد حس تعلیق**
تعلیق اجسام در فضا حس سبکی و رهایی را به مخاطبین منتقل می‌نماید. معلق شدن در جهتی عکس نیروی طبیعت، مانند یک موجود رها شده از بند جاذبه زمین، به تصویرگر کمک می‌کند تا به نوعی دیگر تخیلات خود را در جهت دگرسازی و شکستن تابو در یک نظام تابع طبیعت، پیش برد. این بار یک جور دیگر به اطرافمان نگاه بیندازیم. اگر یک لیوان آب را برعکس کنیم قطعاً آب از داخل آن به بیرون می‌ریزد! اما ذهن ما قابلیت آن را دارد که در مقابل

◆ دگرذیسی، تغییر و دفرماسیون خلاق

تمام عناصری که در طبیعت وجود دارند دارای فرم، فیگور و ساختاری مخصوص به خود می‌باشند. گاهی می‌توان با تغییر شکل دادن به عناصر، مفهوم و موضوع بیانی تأثیرگذارتر و گویاتر به مخاطبین منتقل نمود. برای درک آسانتر این مطلب یک مثال می‌زنیم: برای نشان دادن کاراکتر یک خرگوش می‌توانیم بر گوش‌های آن تأکید و یا اغراق بیشتری نماییم، البته این تغییر باید با کل فیگور و حتی کل فضا سازی تصویر به صورت بدیهی هماهنگ باشد. دفرماسیون در تصویرسازی بسیار پرکاربرد است و برای کسب موفقیت در این زمینه، تجربه، تمرین و کسب مهارت به صورت مستمر بسیار حائز اهمیت است.

جو سورن «Joe Sorren» هنرمند مفهوم گرای آمریکایی، در آثار خویش از تغییر و دفرماسیون به خصوص در پیکر انسان‌ها به گونه‌ای خلاقانه و با ایده‌هایی نو و بدیع برای انتقال حس درونی آن‌ها بهره می‌گیرد. محتوای آثار سورن بیانگر انسان محو، اغراق آمیز و سرشار از احساس انزجار، تنهایی و از خود بیگانگی می‌باشد. تصویرسازی‌های جو سورن برگرفته از تفکرات و ادراکات درونی و تجربیاتش می‌باشد. وی ماهیت حسی و درونی عناصر را به وسیله دفرمه‌سازی نمایان می‌کند. جهانی که سورن خلق می‌کند مختص به وی و الهام بخش هنرمندان جوان بسیاری می‌باشد. (تصویر ۶) نگاه خلاق هنرمند به جهان پیرامون، تغییر و جابه‌جا کردن عناصر مختلف، تبدیل اشیاء به عناصر گوناگون و... همگی تمرین‌هایی هستند که ذهن ما را برای ارائه و تولید ایده‌های نو رهنمون می‌کنند.

تصویر ۶: تصویرگر، جو سورن

دگرذیسی فرایند تغییر و دگرگون سازی عناصر از شکلی به شکل دیگر می‌باشد. عناصر از شکلی به شکل دیگر

مدرن و فرهنگ عامیانه هستند. این جزئیات ظریف و نلمحوس که به نقاشی‌ها، مجسمه‌ها، کتاب‌های مشهور، تیپ‌ها و موقعیت‌های افسانه‌های عامیانه، شخصیت‌های معروف جامعه، شخصیت‌های کتاب‌های خود نویسنده و حتی تجربه‌های زندگی شخصی او اشاره دارند، به طور غیر مستقیم به آشنایی و درک عمیق‌تر خواننده از شخصیت‌های کتاب و در نهایت خود او می‌انجامند» (محلوجی، ۱۳۸۰، ۱۸۰) تصویر ۹، صحنه‌ای از کتاب ویلی خیال پرداز «Willy the Dreamer» (۱۹۹۷) را نشان می‌دهد. ایده‌ی خلاقانه‌ی براون برای اقتباس از اثر معروف سالوادور دالی «Salvador Dalí»، به نام تداوم حافظه بسیار هوشمندانه می‌باشد. این کتاب رویاهای یک میمون کوچک را در خواب بازگو می‌کند. در اینجا با توجه به رویاهای شخصیت اصلی داستان، میوه‌ی موز به جای ساعت جایگزین شده است. (تصویر ۹ و ۱۰)

تصویر ۹: تصویرگر، آنتونی براون

نیروی جاذبه‌ی زمین مقاومت نماید. گاهی معکوس کردن عناصر بر انتقال مفاهیم و مفهوم رسانی موثر واقع می‌شود. سارا فانلی Sara Fanelli هنرمند اهل کشور ایتالیا و دارنده جوایز متعددی می‌باشد، از جمله جایزه‌ی موزه ویکتوریا و آلبرت «Victoria and Albert Museum» در انگلستان (سایت شخصی هنرمند). وی هنرمندی مفهوم‌گرا است که با تکنیک کلاژ و به شیوه‌ی انتزاعی، طرح‌های مبتکرانه‌ی خویش را عرضه می‌نماید. تصویر ۸، تصویرسازی برای روی جلد کتاب «اولین پرواز» می‌باشد. هنرمند با توجه به محتوای مضمون، جسورانه کاراکتر و شخصیت داستان خویش را بلعکس، و با خطوط و فلش‌های پس‌زمینه جهت و حرکت ایجاد کرده است. وی با رویکردی خلاقانه توانسته از ترکیب حروف درون سطوح رنگی، بافت‌های متغیر و فرم‌های ساده شده، به یک چیدمان منحصر به فرد دست بیابد. (تصویر ۸)

تصویر ۸: تصویرگر، سارا فانلی، اولین پرواز

♦ اقتباس

اتخاذ، برداشت و به کارگیری تصاویری آشنا و یا فرهنگی مصور، نشانه و سمبلی جهانی و مشترک متعلق به دوران‌های مختلف تاریخی، در تصویرسازی، به اقتباس به شیوه‌ی بصری تعبیر می‌شود. گاهی تصویرگر با به کارگیری و گریز زدن به آثاری که برای همگان مأنوس، آشنا و بازگوکننده‌ی یک مفهوم یا موضوع خاص می‌باشد، سعی در ارائه‌ی یک مضمون جدید می‌نماید.

آنتونی براون از جمله تصویرگرانی است که در آثار خود از شیوه‌ی اقتباس با نگاهی خلاقانه سود می‌جوید. «کتاب‌های براون مملو از اشارات هوشمندانه به هنر کلاسیک،

تصویر ۱۰: تصویرگر، سالوادور دالی

◆ حرکت

چیزی که امروز در تصویرسازی کتاب کودک اهمیت دارد رعایت ایجاز و خلاصه‌گویی و هماهنگی میان متن و تصویر می‌باشد. گاهی پیش می‌آید که تصویرگر با توجه به موضوع، متن نوشتاری خویش را به صورت دستی و در کنار تصویر ترسیم می‌نماید. این کار سبب می‌گردد تا کلمات به لحاظ فرمی و اصول زیباشناسی در انتقال مفاهیم و جلب توجه مخاطب موثر واقع گردند. برای درگیرکردن ذهن، ایجاد سرگرمی، پویایی و جلب توجه و اشتیاق مخاطبین به دنبال کردن و ورق زدن صفحات کتاب‌های تصویری، باید همواره در پی ایده‌های نوین و تکنیک‌هایی متفاوتی باشیم.

تصویر ۱۱: تصویرگر، کوتا پاکوفسکا

طراحی صفحات کتاب جزء ملزومات کار تصویرگران نمی‌باشد، این حیطة بیشتر در مبحث صفحه‌آرایی و طراحی صفحات کتاب جای می‌گیرد، اما تصویرگران می‌توانند با ایجاد المان‌های حرکتی متناسب با تصویر سازی‌های خود به ایده‌های خلاقانه‌ای برای ارتباط با مخاطبین دست بیابند. مارتین سالزبری اصطلاح مهندسی طراحی صفحات را در این مورد خاص به کار می‌برد. ارتباط دادن عناصر تصویر با کل صفحات کتاب، حرکت و ریتمی دنباله دار و پیوسته را ایجاد می‌کنند. «در شیوه خوانش تصاویر دنباله‌دار، چیدمان شکل‌ها در دو صفحه روبروی هم نقشی کلیدی ایفا می‌کند؛ هم از جنبه جهت دادن به چشم و هم از لحاظ توازن زیبایی‌شناسی.» (سالزبری، ۱۳۷۸، ۱۲۲) بهره‌گیری از امکانات دو صفحه روبروی هم به گونه‌ای خلاقانه در سازماندهی و گسترش ارتباط تصویر و جلب توجه مخاطبین بسیار موثر واقع می‌گردد.

کوتا پاکوفسکا (kveta pacovska) (۱۹۲۸)، اهل کشور جمهوری چک می‌باشد خانم پاکوفسکا از شهره‌ترین تصویرگران معاصر محسوب می‌شود. وی دریافت‌کننده جایزه هانس کریستین اندرسن می‌باشد. آثار پاکوفسکا تجلی فرم‌های ناب انتزاعی به همراه رنگ‌های درخشان و خیره‌کننده‌ای می‌باشند. یکی از ویژگی‌های بارز آثار او تبحر در طراحی فرمت کتاب‌های کودکان می‌باشد. تصویر ۱۱، نمونه بارز این مثال می‌باشد.

◆ نتیجه‌گیری

خلاقیت نیاز به یادگیری، ممارست و تحقیق دارد. خلاقیت و ایده‌پردازی از جمله مهارت‌هایی هستند که برای دستیابی به آن‌ها باید پیوسته اصول و ملزوماتی را به صورت مداوم و مستمر تمرین نماییم. تجربیات و مطالعات در این مهم بسیار حائز اهمیت می‌باشد. مطالعه و آگاهی نیاز قوای تصور و تخیل می‌باشد. دیدن و تعامل در جهان طبیعت بهترین آموزگار در این مورد خاص می‌باشد. به یاد داشتن موضوع بسیار مهمی که در جریان خلق تصویرهای ذهنی به وجود می‌آید این مطلب است که ایده‌های ما باید همواره سازماندهی گردد. بدین معنا که اولین ایده و تصویری که در پی مطالعه فرایند شکل‌گیری، بروز و شکوفایی خلاقیت به ذهنمان خطور کرده است لزوماً بی‌بدیل نمی‌باشد؛ زیرا ایده‌ها باید همواره تحلیل و ارزیابی گردند و حتی در صورت نامناسب بودن کنار گذاشته شوند. برای دستیابی به ایده‌های خلاقه، افکار و تصورات خود را تحت اجبار و فشار قرار ندهیم، زیرا وجود آرامش ذهنی از ملزومات فرایند شکل‌گیری تصورات خلاق می‌باشد.

◆ بی‌نوشته

- ۱- دکتر نیما ورامینی از آن با عنوان رابطه «مستقیم و غیر مستقیم» یاد می‌کند.
- ۲- Shklovsky (۱۸۹۳ تا ۱۹۸۴ میلادی)
- ۳- «مکتب روانشناسی گشتالت مکتبی است که رشد و رفتار و به خصوص تشکیل ادراک را به نحو خاصی مطالعه می‌کند.» (پتروویچ پاولف، ۱۳۵۰، ۵۲)

◆ فهرست منابع

- ۱- آشو، خلاقیت: آزادسازی نیروهای درون، ترجمه: مرجان فرجی، چاپ دوم، تهران، انتشارات فردوس، ۱۳۸۰.
- ۲- پتروویچ پاولف، ایوان، لطف آبادی، حسین، نقدی بر روانشناسی گشتالت، آموزش و پرورش (تعلیم و تربیت)، شماره ۱۲۲، ماهنامه، ۱۳۵۰.
- ۳- مهلوجی، شعله (ترجمه و تدوین)، نگاهی بر زندگی و آثار آنتونی بروان، حرفه هنرمند، شماره ۳۰، فصلنامه، ۱۳۸۸.
- ۴- رجبعلی، رضا، استعاره، عنصر مشترک هنرها، روزنامه ایران، شماره ۴۵۰۷، ۱۳۸۹.
- ۵- زیگن، لارنس، مبانی تصویرسازی، ترجمه: شهره رحمانیان، چاپ اول، تهران، نشر پشوتن، ۱۳۹۰.
- ۶- سالزبری، مارتین، تصویرسازی کتاب کودک، ترجمه: شقایق قندهاری، چاپ اول، نشر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۱۳۸۷.

- ۷- قایینی، زهره، **تصویرسازی کتاب های کودکان تاریخ، تعریف ها و گونه ها**، چاپ اول، تهران، نشر موسسه فرهنگی هنری پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان، ۱۳۹۰.
- ۸- نظرزاده، رسول، **وسعت حبابی یک آشیانه (چشم اندازی در جهان تخیل و فانتزی با گردشی در «شرك»**)، فارانی، شماره ۹۴، فصلنامه، ۱۳۸۲.
- ۹- ورامینی، نیما، **تفکر خلاق در گرافیک**، چاپ سوم، فرهنگسرای میر دشتی، ۱۳۹۰.
- تصویر ۲: <http://www.etiennedelessert.com/bio.php>
- تصویر ۳: <http://designarchives.aiga.org>
- تصویر ۴: www.bradholland.net
- تصویر ۵: <http://cizgilimasallar.blogspot.de>
- تصویر ۶: <http://artattacksonline.com>
- تصویر ۷: حرفه هنرمند، شماره ۳۰، فصلنامه، پاییز، ۱۳۸۸.
- تصویر ۸: www.sarafanelli.com
- تصویر ۹:
- 10- www.etiennedelessert.com
- 11- www.sarafanelli.com
- تصویر ۱۰: <http://en.wikipedia.org>
- تصویر ۱۱: <http://cuksy.blogspot.com>

◆ منابع تصاویر

تصویر ۱: <http://onceohmarvellousonce.blogspot.com>

